

Studiehæfte

Det Kongelige Teater

Figaros bryllup

Gymnasiet/HF

Indhold

Operaens handling	s. 3
Mozarts mesterværk	s. 7
Klassekamp på dagsordenen	s. 8
Amoriner og hormoner i luften	s. 9
<i>Figaros bryllup</i> i de moderne sladderspalter	s. 10
Spørgsmål til efterbehandling	s. 10

Skolebilletter

Skolebilletter til 40 kr. kan bestilles til alle de spilletage, der er markeret som skoleforestillinger. Se www.kglteater.dk for datoer.

Der skal bestilles min. 10 billetter for at opnå skolerabat.

Skolebilletter kan bestilles via formularen på www.kglteater.dk/skoler eller på tlf. 3369 6969.

Skolerabatten omfatter: Børnehaver, fritidshjem, SFO'er, fritidsklubber, folkeskoler, ungdomsskoler, privat- og friskoler, gymnasier, HF-studier, handelskoler og øvrige anerkendte ungdomsuddannelser.

U30

Ønsker I billetter til spilletage uden for de udvalgte skoleforestillinger, kan der bestilles U30-billetter.

U30-billetter giver 65% rabat i forhold til løssalgsprisen.

U30-billetter kan bestilles af alle under 30 år.

For hver 10 bestilte U30-billetter kan der bestilles 1 lærerbillet.

U30-billetter kan bestilles via www.kglteater.dk/u30 eller tlf. 3369 6969, tlf. 7015 6565.

Introduktion

Mozarts skarpe og morsomme satire over kærlighedens væsen blandt herskab og tjenestefolk opføres i en ny iscenesættelse af Kasper Bech Holten. Der sættes fokus på relationerne mellem mennesker i et erotisk eksperimentarium, hvor alle i løbet af 24 hektiske timer tvinges til at revurdere, hvad der er rigtigt og forkert, ægte og falskt – og om sådanne kategorier overhovedet eksisterer.

Dette undervisningsmateriale kan bruges som indgangsvinkel til et fagsamarbejde mellem blandt andet musik, drama og historie, og det kan indgå både som forberedelse til forestillingen og som efterbehandling heraf.

God fornøjelse med forestillingen – her i hæftet såvel som i teatret!

Operaens handling

Det er noget af en handling, som Mozart og da Ponte fører os igennem i operaen *Figaros bryllup*. Der er forviklinger, intriger, en elskovssyg greve, en forsvunden søn og meget mere. Men ikke alt er fryd og gammen. Man skal holde tungen lige i munden for at følge med ...

1. akt

Det er Figaros og Susannas bryllupsdag. De skal giftes senere på dagen, og nu er Figaro i gang med at måle op i soveværelset. Han vil tjekke, om der nu også er plads til brudesengen. Men alt er ikke fryd og gammen hos de to tjenestefolk. For Susanna fortæller, at Grev Almoviva hele tiden lægger an på hende. Og hun frygter, at Greven alligevel vil gøre krav på den såkaldte *jus primae noctis*, det vil sige den første nat i brudesengen sammen med hende, som det dengang var adelens ret. Også selvom Greven selv har afskaffet denne tradition. Figaro bliver jaloux og vred, for han har i hvert fald ikke tænkt sig at lade Greven få fat i sin Susanna.

Fakta om *Figaros bryllup*

Opera buffa i 4 akter

Operaen er skrevet af Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791).

Teksten er skrevet af forfatteren Lorenzo da Ponte (1749-1838) efter de Beaumarchais' franske skuespil *La Folle Journée ou Le Mariage de Figaro*.

Operaen havde premiere i Wiens Burgtheater den 1. maj 1786.

Susanna og Figaro forlader begge scenen. Ind kommer i stedet husholdersken Marcellina og Dr. Bartolo. De to har skumle planer, for Marcellina er vild med Figaro. Hun har lånt ham penge, og aftalen er, at hvis Figaro ikke kan tilbagebetale pengene, skal han gifte sig med hende. Susanna kommer igen ind og ender i en ordstrid med Marcellina, hvor de på skift forsøger at fornærme og tilsvine hinanden.

Nu møder vi også den unge Cherubino (synges af en kvindelig mezzosopran, en såkaldt bukserolle). Ungdommen og hormonerne raser i ham, og han forelsker sig i alle de kvinder og piger, han møder. Ikke mindst Grevinden har vakt hans følelser. Nu er Susanna og Cherubino alene, og Cherubino beder Susanna om hjælp i hans kamp om Grevindens kærlighed. Nu begynder imidlertid et større forsvindingsnummer. For ind kommer Greven for at gøre kur til Susanna. Hurtigt må Cherubino gemme sig, således at Greven ikke opdager ham. Men hurtigt efter må også Greven gemme sig, da sanglæreren Basilio gør sin entre. Sanglæreren sladrer til Susanna om Cherubinos forelskelse i Grevinden, og straks springer Greven vred og jaloux frem fra sit skjul. Kort efter opdager Greven, at også Cherubino gemmer sig i Susannas værelse.

Ved afslutningen af denne akt synger alle sangerne i munden på hinanden. Også Figaro er kommet til. De forsøger at tale Greven, der er rasende på Cherubino, til ro. Grevens vrede lægger sig dog en smule, og han beslutter sig til sidst for blot at fyre den unge Cherubino og sende ham af sted som soldat.

2. akt

Grevinden sidder i sit værelse og synger en længselsfuld arie. Hun er såret over, at Greven eftertragter de unge piger på egnen. Hun fortæller kammerpigen Susanna, at hun blot ønsker at få sin elskede greves kærlighed tilbage. Ind kommer Figaro med en plan for, hvordan Susannas og Figaros bryllup skal lykkes uden Grevens indblanding og samtidig give Grevinden sin greves kærlighed tilbage: Figaro har sendt Greven et anonymt brev, hvori der står, at Grevinden har en affære og planlægger at møde sin elsker i haven samme aften. Samtidig vil Greven også modtage en invitation fra Susanna til et stævne. Men i stedet for Susanna vil Greven møde Cherubino udklædt som Susanna og således afsløres i sin egen utroskab. Det skulle nok kunne holde Greven beskæftiget således, at Figaros og Susannas bryllup kan gennemføres.

Cherubino kommer nu ind og synger sangen, *Voi che sapete*, for Grevinden om alle hans kærlighedskvæler. Grevinden er rørt, men Susanna slæber ham ind i garderobeværelset for at klæde ham ud og sætte planen i værk.

Nu banker Greven på døren. Han har modtaget brevet om Grevindens påståede utroskab og kræver rasende et svar. Da han kommer ind, finder han sin kones garderobedør låst (Susanna har gemt Cherubino derinde og gemt sig selv andetsteds i værelset). Greven gribes straks af mistænksomhed og jalousi og kræver døren åbnet. Grevinden fortæller, at det er Susanna, der er derinde for at prøve sin brudekjole. Men Greven tror hende ikke og går ophidset af sted for at hente en låsesmed. For en sikkerheds skyld tager han Grevinden med og låser værelsets dør.

Nu er der tid til, at Cherubino kan springe ud af vinduet, og Susanna kan gemme sig i garderobeværelset, inden greveparret igen vender tilbage med låsesmeden. Døren åbnes og til både Greven og Grevindens store overraskelse er det Susanna, der træder ud af garderoben.

Også denne anden akt ender i en stor finale, hvor historiens forviklinger og krummelurer tilspidnes yderligere. Figaro kommer ind, og Greven kræver at få at vide, hvem der har skrevet brevet omkring Grevindens påståede utroskab. Også gartneren kommer ind og fortæller, at planterne under værel-

sets vindue er knækkede. Dette vækker blot Grevens mistænksomhed yderligere overfor hele historien. Figaro er i fuld gang med at tage skylden for de knækkede blomster, da han afbrydes af Marcellinas og Dr. Bartolos ankomst. Marcellina kræver Figaros og Susannas bryllup udsat, indtil Figaros gæld er betalt. Forviklingerne er nu så kringlede, og alle synger i denne forrygende finales septet deres eget synspunkt. Hvad skal der nu ske?

3. akt

Greven forsøger at gennemskue denne dags begivenheder, da Susanna kommer og koket tilbyder Greven et stævnemøde i parken samme aften. Alt sammen blot endnu en del af Figaros plan. Til gengæld for stævnemødet må Greven købe Figaro fri af sin gæld til Marcellina. Greven siger henrykt ja og ser allerede frem til aftenens glæder. Men han overhører Susannas hviskende kommentar til Figaro på vej ud og bliver atter mistænksom på hele affæren.

Nu ankommer Marcellina og Dr. Bartolo med en dommer, som skal afgøre Marcellinas mellemværende med Figaro. Figaro argumenterer, at han blev stjålet som spæd. Han kender ikke sine forældre

og kan dermed ikke få deres accept af et ægteskab med Marcellina. Pludselig går det op for alle de tilstedeværende, at Figaro er ingen ringere end Marcellina og Dr. Bartolos forvundne søn. Nu kan Susanna og Figaro gøre sig klar til deres bryllup.

Figaros plan skal dog stadig sættes i værk. Ingen har set Cherubino længe. Derfor aftaler Susanna og Grevinden, at Grevinden i stedet for Cherubino skal klæde sig ud som Susanna til stævnemødet med Greven samme aften. Under dansen til bryllupsfesten stikker Susanna Greven en seddel i hånden med tid og sted for deres stævnemøde.

4. akt

Samme aften i slotsparken møder vi en Figaro, som selv er blevet offer for sine intriger og planer. For han har set Susanna selv trykke brevet i hånden på Greven under bryllupsfesten. Og nu tror han pludselig, at Susanna selv har tænkt sig at mødes med Greven i haven. Fuld af jalousi synger han en sang om, hvordan kvinderne hypnotiserer mændene med deres skønhed, men samtidig er fulde af løgne og svig.

Fra dette øjeblik er alt forvirring i den mørke slotspark. Grevinden er klædt ud som Susanna for at afsløre Greven i hans utroskab. Men nu dukker Cherubino op og er næsten ved at ødelægge hele pla-

nen, da han drillende lægger an på den forklædte grevinde. Nu ankommer Greven til sit stævnemøde med Susanna. Han gør kort proces overfor den nærgående Cherubino og fører lidenskabeligt den forklædte grevinde, som han tror er Susanna, ind i en pavillon.

I haven møder Figaro nu Susanna forklædt i Grevindens tøj. Han tager først fejl og tror, at det er den virkelige grevinde, han står over for. Han beklager derfor sin nød til hende, men opdager hurtigt, at det slet ikke er Grevinden. Han forstår nu tingenes rette sammenhæng, og for at give igen af samme skuffe gør han stormkur til „Grevinden“. Nu ender Susanna med at blive voldsomt jaloux. Til sidst går blufferiet dog også op for Susanna, og de bliver enige om at stoppe skuespillet overfor hinanden.

Nu kommer Greven imidlertid til, og da han ser sin grevinde (den forklædte Susanna) i Figaros arme, bliver han rasende. Den store tumult har efterhånden fyldt hele haven med slottets folk, som kommer til for at se, hvad der går for sig. I det samme træder den forklædte grevinde ud af pavillonen. Hun giver sig til kende, og nu er det Greven, der står afsløret og ydmyget tilbage. Foran alle må han bede sin grevinde om tilgivelse. Den giver hun ham, og hele operaen afsluttes i en glad finale, hvor alle synger for glæden og kærligheden.

Mozarts mesterværk

Både dramatisk og musikalsk set er Mozarts opera *Figaros bryllup* gået over i historien som et mesterværk – og det med rette. Over den ene dag, som handlingen spænder over, bliver forviklinger og intriger kørt helt ud til det yderste. Også musikalsk får Mozart strakt grænserne for, hvad ensemblet af sangere kan bruges til. Han folder sig ud i imponerende afsluttende finaler, hvor op til syv sangere (en såkaldt septet) snor sig ind og ud af hinanden med hver deres vinkel og fortælling. Også for datiden var dette værk enestående. Det rummede en musikalsk detaljerigdom, en dramatisk personskildring og en indfaldsvinkel, som var ny og anderledes.

Mozart gik netop i disse år og ledte efter et egnet emne til en opera. Selvom Wien var en østrigsk by, så var det italiensk opera, der dominerede i de højere kredse. Mozart havde i 1782 haft premiere på *Bortførelsen fra Seraillet*, der var et syngespil med både sang og tale på tysk. Premierer blev en succes, og Mozarts navn blev kendt i Wien, men han trængte så meget desto mere til et nyt emne, som for alvor kunne placere hans navn i toppen af hierarkiet af operakomponister. Der hvor der var penge at tjene. Mozart levede i en tid, hvor komponister ligesom andre musikere og kunstnere var ansat hos fyrster, konger og kejsere. Men det var også en brydningstid, hvor tilværelsen som selvstændig freelancekunstner efterhånden var en mulighed. Det var i hvert tilfælde Mozarts situation, siden han i 1781 havde brudt med sin arbejdsgiver, ærkebiskoppen i Salzburg, og han levede som fri komponist frem til sin død i 1791 – altid tynget af pengesorger.

Mozarts plan var altså at skrive en ny, strålende opera, og denne gang på italiensk, så han kunne få det dannede og formuende publikum i tale. Til det formål allierede han sig med den italienske forfatter Lorenzo da Ponte. I sit omtumlede liv var Lorenzo

da Ponte kommet til Wien og havde slået sit navn fast som en dygtig tekstforfatter (librettist). Også da Ponte var ivrig efter en succes. Den fik han i samarbejdet med Mozart. Et samarbejde, der udover *Figaros bryllup* manifesterede sig i *Don Juan* (Prag, 1787) og *Così fan tutte* (Wien, 1790). Man taler ligefrem om de tre 'da Ponte-operaer' i forbindelse med Mozarts operaproduktion. Tre geniale operaer, der med hvert sit udgangspunkt handler om kærlighedens frigørelse og forhold til tidens moral.

Klassekamp på dagsordenen

I *Figaros bryllup* er klassekampen kommet på dagsordenen. Tjenestefolkene udfordrer Greven, tager ham ved næsen og fanger ham 'med bukserne nede'. Det er adelen, der bliver gjort til grin, og tjenestefolkene, der sejrer og dikterer moralen. At Mozart og da Ponte på denne måde udfordrer samfundets magtforhold var dog ikke i sig selv revolutionært. Man kan nærmere sige, at Mozart greb en trend i tiden. For Mozarts samtid var gennemsyret af *Oplysningstidens* idealer, hvor det enkelte menneskes rettigheder var i fokus og adelens privilegier til debat.

Oplysningstidens (ca. 1690-1800) idéer skyldede ind over Europa på dette tidspunkt. Man forsøgte at gøre op med det sen-feudale samfund, hvor adelen stadig havde privilegier og en enorm magt over resten af befolkningen. Det var ikke rettigheder, som man gjorde sig fortjent til, men rettigheder, man var født til. Den sociale mobilitet var begrænset, og det enkelte individ havde kun meget få muligheder for at påvirke sin egen skæbne. Også kirkens enorme magt blev kritiseret voldsomt. I operaen har Greven netop også opsagt sin adelige ret, *jus primae noctis*. Betegnelsen *jus primae noctis* dækker over den praksis, som herskede i feudaltiden, hvor det var en adelsmands ret at kræve den første bryllupsnat med alle de nygifte piger blandt sine undersåtter. Altså skulle pigerne denne nat gå i seng med greven eller herremanden i stedet for deres nye ægte mand. Det er dog lidt usikkert, i hvor høj grad denne praksis har været udført, men der er ingen tvivl om, at selve truslen herom har været en magtdemonstration fra adelens side.

Der er heller ingen tvivl om, at adelen forsøgte at holde fast i deres privilegier og magt med næb og klør. Derfor var det også en udfordring at få det kejserstyrede teater i Wien til at opføre Mozarts nye opera. For ligesom det oprindelige skuespil havde mødt stor modstand, mødte også Mozarts opera

modstand fra starten. Ikke desto mindre tillod den østrigske kejser Josef 2. i sidste ende, at operaen kunne opføres i Wien. Den østrigske kejser selv var i datidens øjne en fritænker. Han var inspireret af Oplysningstidens idealer og gjorde flere ting for at forbedre den enkelte borgers rettigheder og for at indskrænke adelens og kirkens magt. Han oprettede blandt andet skolepligt for både piger og drenge og indførte religionsfrihed.

Det er ikke kun i operaens handling, at Oplysningstidens idealer træder frem. Også i selve musikken breder idealerne om frihed og ikke mindst lighed sig ud. Atypisk for datidens operaer er der ingen roller i operaen, der er 'stjerne-roller'. Ingen rolle overstråler de andre i omfang og arier. Derimod mødes alle stemmer i operaens imponerende finaler. Også gennem stilarterne blander Mozart høj og lav, for eksempel da tjenestepigen Susanna træder ud af Grevindens garderobeskab til tonerne fra en menuet – adelens dans. På alle planer markeres kravet om individets frihed. Og måske var Mozarts værk ikke i sig selv politisk revolutionært, men det var en del af en brydningstid, hvor store idéer blev født. Og Oplysningstidens revolutionære idéer blev da heller ikke blot ved tanken. Det er værd at huske, at *Figaros bryllup* havde premiere blot tre år før den Franske Revolution, hvor det meste af Frankrigs adel mistede hovederne under guillotinenes skarpe blad, og borgernes krav om *frihed, lighed og broderskab* bredte sig ud over hele Europa.

Amoriner og hormoner i luften ...

Luften er tyk af amoriner og hormoner i *Figaros bryllup*. Stort set ingen i operaens persongalleri kan sige sig fri fra forelskelsens og begærets magt. Hverken høj eller lav, ung eller gammel. Greven begærer Susanna. Figaro vil have sin Susanna for sig selv på brudenatten. Grevinden vil have sin greves kærlighed tilbage. Selv den aldrende kvinde Marcellina, der viser sig at være Figaros egen mor, er ramt. Den unge Cherubino, en pubertetsdreng med hormoner kørende i frigear i sin krop, forelsker sig i alle de kvinder, han møder. Han står på trinbrættet mellem uskyld og erfaring (at han spilles af en kvindelig solist og dermed udstråler en tvekønnet aura, understreger blot dette). Han er ung, fri for ansvar og slet ikke hængt op af løfter om troskab, som flere af de andre. Han svæver omkring som en slags amorin, der med sin kådhed drysser forelskelsens støv ud over hele scenen.

Operaens kærlighedsforviklinger tager meget fint pulsen på kærlighedens tilstand på Mozarts tid. En tid, hvor forudsætningerne for både kærlighed, forelskelse og erotik var underlagt et væld af konventioner. Konventioner som i høj grad var relateret til de forskellige lag i samfundet. Men samtidig begyndte nye værdier og normer at vokse frem for at bryde grænserne.

Hos adelen og de øverste samfundslag var ægteskabet et redskab til at skabe alliancer, og et sted hvor tanken om kærlighed som regel var helt uhørt. Ikke mindst i kraft af kravet om arvinger var det seksuelle stadig en del af ægteskabet. Der var dog først og fremmest tale om pligter og krav. Derfor var kærlighed, begær og erotik både for mænd og kvinder blandt adelen noget, som hørte til udenfor ægteskabet. Denne del af livet hørte til i selskabslivet, hvor seksuelle forhold mellem mænd og kvinder foregik på en gang åbenlyst og hemmeligholdt. Alle gjorde det, men bag lukkede døre.

I samtidens borgerskab voksede der imidlertid helt andre konventioner for kærlighed, ægteskab og erotik frem. Her blev det mere og mere alminde-

ligt at koble ægteskabet sammen med kærlighed og erotik. Langsomt, men sikkert nærmede borgerskabets værdier sig den romantiske periodes opfattelse af ægteskabet som institution. Her blev det ikke alliancer og slægtens interesser, men følelserne mellem de to individer, der var udslagsgivende. Ægteskabet blev hermed koblet til følelseslivet og ikke fornuften, og troskab til den eneste ene, både følelsesmæssigt og seksuelt, blev idealet. Alligevel var der også her langt fra idealer og moralske værdier til virkelighedens realiteter. Blandt borgerskabet var der fortsat stor udbredelse af arrangerede ægteskaber, hvor fornuften altså stadig vandt over følelserne.

Overklassens og aristokratiets udsvævende levevis skulle dog snart få sin afslutning, da påvirkningerne fra den Franske Revolution i årene efter 1789 slog sine bølger ind over hele det europæiske kontinent. Nu blev det i høj grad den borgerlige opfattelse af ægteskabet som institution, kendetegnet ved troskab og dyd, der blev den generelle værdinorm.

I de fleste af Mozarts operaer er kærligheden mellem mand og kvinde oftest den primære handlingskatalysator. Det er kærligheden med alle dens forviklinger og intriger, der sætter skub i begivenhederne. I de tre operaer *Figaros bryllup*, *Don Juan* og *Così fan tutte*, som Mozart skrev til tekster af forfatteren da Ponte, hersker der dog et erotisk moment, som adskiller sig fra de øvrige operaer. Her er flere af personerne først og fremmest styret af en erotisk og ikke en mere dydig kærlighed til den ene udvalgte. At netop det erotiske i disse operaer fik en speciel rolle, var ingen tilfældighed. Da Ponte selv var kendt som en kvindeforfører og var også nær ven af Giacomo Casanova, datidens Don Juan. I de tre operaer udstiller da Ponte og Mozart denne stormende konflikt, som samfundet befandt sig i: konflikten mellem erotik og dyd, mellem konventioner og opbrud.

Figaros bryllup i de moderne sladderspalter

Hvordan får man en opera, der er over 200 år gammel, til at være vedkommende for et publikum anno 2008? Dette har operachef Kasper Bech Holten et klart bud på i sin opsætning af *Figaros bryllup* på Det Kongelige Teater. Han hører til den unge generation af moderne opera-instruktører, der går nye veje og trækker operaerne frem af støvet og ind i den moderne tid. Det gælder om at få operaen til at tale til os som moderne mennesker. I *Figaros bryllup* tager han fat i de personlige og følelsesmæssige perspektiver, som rækker ud over tid og rum. For følelser som kærlighed, begær og jalousi hører jo absolut ikke kun fortiden til.

Kasper Bech Holten fortæller: "Det er som om personerne er små forsøgsdyr i en æske,

hvor de løber travlt omkring og gør deres bedste uden noget egentligt formål. Vi kan se ned på dem og le lidt trist med dem over deres ivrige forsøg. Det er, som vi så det på tv med *Big Brother*, hvor personerne er låst inde sammen – en form for socialt og erotisk eksperiment."

Nutidens præmisser og vinkler drages ind på flere måder. I Holtens opsætning bliver Cherubino ikke sendt af sted som soldat, men bliver i stedet udsat for en moderne fodboldspiller-transfer til en anden klub. Også Greven får nutidens præmisser at føle, da han afsløres foran sladderspalternes frådende pressefotografer. Alt dette er redskaber, som Holten benytter sig af, for at forestillingen skal tale til dig og mig, som moderne mennesker anno 2008.

Det Kongelige Teater

© Det Kongelige Teater og Musikken i Skoletjenesten 2008

Iscenesættelse:

Kasper Bech Holten

Scenografi: Steffen Aarfang

Kostumer: Marie i Dali

Lysdesign: Jesper Kongshaug

Dirigent: Graeme Jenkins

Co-produktion med

Theater an der Wein

Tekst: Musikken i Skoletjenesten/ Skoletjenesten

Foto: Armin Bardel

Lay-out: Kristin Wiborg/

Skoletjenesten

Spørgsmål til efterbehandling

- Hvordan oplevede du Det Kongelige Teaters opsætning af *Figaros bryllup*?
- Gjorde Kasper Bech Holtens opsætning operaen vedkommende for dig?
- Synes du, at problemstillingerne i operaen, omkring både klassekamp og kærlighed, er nutidige?

